

Píseň: EZ646 – Ať chválí Boha křesťané + modlitba; **Oddíl**
k výkladu: Jb 32

Milí,

v předchozí kapitole Job zakončil svou závěrečnou řeč. V první části své závěrečné řeči Job vzpomínal na „staré dobré časy,“ pak je poměřoval se svou strašlivou současností a končil zdůrazněním, že přesto je však spravedlivým. Pozor, mezi řádky – konkrétně poukazoval na mnohá milosrdenství, která prokazoval. Také proti obviněním Elífazovým a Sófarovým.

V závěru se pak, stejně jako od počátku a opakovaně, odvolal k Hospodinu (v. 35nn).

Nastupuje Elíhú

Tak snad trochu rozumíme reakci Elíhú. Jen trochu, neboť Elíhú se mýlí vůči Jobovi – v českém překladu.

Nejprve se však u Elíhú na chvíli zastavme. Jen na chvíli, stejně jako o ostatních postavách není mnoho, co k němu říct z „dobového pozadí.“ Protože úmyslně, jako ostatní postavy, vlastně takřka žádné nemá.

Elíhú je překvapivě postavou teoforního jména. Tj. že součástí jeho jména je zvolání bůh (hebr. él) nebo část nazvučující Boží jméno (jehú, -je-, -hú-). Podobně například prorok Izaiáš je ve skutečnosti Jesajahú. Nebo jméno Ježíšovo, stejně jako tzv. Jozueho, je Jehošua (tj. „Hospodin zachraňuje“).

Elíhú tedy znamená „mým bohem je On/Hospodin.“ To je překvapivé hlavně v kontextu naprosto neteoforních jmen všech postav celého spisu. Včetně hlavní. Poslední však nepřekvapuje: Abr(ah)am, Izák, David, Mojžíš a další významné postavy také *nedisponují* teoforním, vyznavačským jménem. Mojžíš je jména dokonce egyptského. Ani tradice tato jména neupravila. I v tom je síla Bible.

Víc o Elíhúovi vlastně nevíme. Jména jeho otce nám napoví také pramálo – ačkoli jeho význam je „požehnej/požehnal Bůh,“

zdá se jeho jméno být spíše *neisraelským*. Což by sedělo vzhledem k ostatním postavám tohoto spisu i ke zbytku SZ, v němž je řada konvertitů k israelskému náboženství!

Ale stejně jako u ostatních postav je toto takřka *nulové* pozadí úmyslné. Jde o divadelní postavy, jde o to, co řeknou, jaké postoje budou prezentovat a zastávat. Podobně jako Hamlet nebo Romeo a Julie. *Nejde* o historické příběhy, na jejich závažnosti to však nic neubírá. O to snadněji se navíc posluchač „vcítí“ do daných postav, o co obecnější jsou.

Proč Elíhú hovoří

Dnes před námi leží velmi výjimečný biblický oddíl. Ne jen proto, že jde možná o pozdější přídavek. To prozrazují zejména arabismy v něm použité. Což by však zároveň znamenalo, že původní spis by byl významně starší! Může však jít také o úmyslnou volbu – „ted’ promluví jeden z nás, někdo aktuálnější.“ Také proto, aby přechod od Jobových řečí k Hospodinovým nebyl tak prudkým.

Druhý argument mě nikdy nepřesvědčoval. Zkuste z Jb 31 pokračovat rovnou do Jb 38 – je to závažný problém?

Ať tak či tak, v posledu je jedno, zda je Elíhú pozdějším přídavkem nebo ne. Kánon je kánon – tak je pro nás závazný.

Daleko výjimečnější je tato kapitola ne domněnkami a teoriemi o pozdějším přidání Elíhúa, nýbrž *úpravou původního textu*. Dnešní oddíl patří k pouhým 18 (!) místům, na nichž došlo k zásahu do starozákonního, hebrejského textu (tzv. tiqqún soferim).

Samozřejmě nemůže jít o zásadní změnu, ale přeci jen překvapí: Změna byla učiněna ve v. 3. Původně text prý říkal (dle rabínských záznamů), že Jobovi přátelé prohlašovali za svévolníka ne Joba, ale také *Hospodina*. Stejně jako dříve Joba. Zásah tedy změnil osobu – za svévolníka jimi není textově považován Hospodin, nýbrž Job.

Není to však změna úplně bez důsledku: Pokud by zde Jobovi přátelé označovali za svévolníka Hospodina, došlo by v nich, po

Jobově závěrečné řeči, k radikální změně: Soucítili s Jobem. Souzněli s Jobem. Souhlasili s Jobem! Po Jobově poslední řeči by také došli k závěru, že trpí *nezaslouženě* a *nevině*. To by bylo skvělé!

Prohlásit však za svévolníka *Hospodina*, na základě této změny, je opět špatně, dokonce hůř, než když byl takto obviňován „jen“ Job. Ale zároveň by byl pochopitelnější Hospodinův hněv vůči Jobovým přátelům ze závěru spisu.

Tím spíš, že ono „svévolník“ z konce v. 3 je hebrejsky *raa*. Tj. *zlý*. Jako to nakonec na plné plíce vyslovil na Jobovu adresu Elífaz. To je ještě problematičtější výpověď o Bohu!

Hněv Elíhúa vůči Jobovi pak nevyplývá z toho, že by se, podle Elíhúa, Job pokládal za spravedlivějšího než Hospodin. To je naprosto ulítlý překlad. Např. anglické překládají ve smyslu: „... protože se ospravedlnil sám, spíše než (od) Boha.“

Další jazyky nabízejí ještě další překladové varianty – zřejmě ve snaze podržet spravedlivost Elíhúova hněvu. Hebrejštiny však říká (a vlastně musí říkat, jinak by byl Elíhú reprezentantem stejného, jako předchozí tři, a tak zbytečnou postavou): *al caddchú nefešú meelohím*. Tedy: Ospravedlnil svou duši... *od* Boha! Ono *me-* před *elohím* je běžná předpona *min-*, která znamená „pryč, od“ (směrově), někdy „protože.“

Snad tedy anglické překlady nejsou úplně daleko: „... protože ospravedlnil svou duši *od* Boha.“ To by mohlo nahrávat nějakému „pryč od Boha, bez Boha, bez potřeby Boha.“ Spíše však je tím podpořena Jobova pravověrnost – ospravedlněn je *od* Boha. Ve smyslu, že nelze vyhledat žádný řetězec hříchu a vin, které by mohly být vykládány jako příčiny Jobovy situace. Navíc už z počátku spisu víme, že Bůh Joba *považuje za spravedlivého*!

Nakonec je užita i jiná předložka při „vzplanutí hněvu“ Elíhúova vůči Jobovi a jiná vůči přátelům: Vzhledem k Jobovi „*bijjób*“ = *v* Jobovi. Vzhledem k přátelům: *al* – vůči, proti, k.¹

¹ Zajímavým detailem je skutečnost, že zde není užito slovo „přátel“, nýbrž pouhé zájmeno *ašer* – „(těm), kteří (nedokázali odpovědět)“ a číslovka 3. Tj. spíše: „A proti těm třem vzplanul hněvem, kteří nenalezli odpověď.“

Vůči „těm třem“ tedy jednoznačně vzplanul Elíhú hněvem „proti nim,“ vzhledem k Jobovi spíše „v něm.“ Tj. „spolu s ním“ nebo „v empatii s ním.“ Čímž by byly vyřešeny všechny textové nesrovnalosti. A byla by jasný důvod Elíhúovy přítomnosti v ději – bude odpovídat jinak než Jobovi přátelé. Na Joba se *nehnevá*.

Věk

Opakovaně jsme v dialozích naráželi na otázku věku – kdo je starší a kdo mladší. I zde slyšíme obvyklé tehdejší doby: Mladší mluvili až *poté* co „se vypovídali“ starší. Tj. nebylo jim zakázáno hovořit (ani veřejně!), ale až poté, co hovořili věkem starší.

Nakonec i Elíhú, v jednotě s Jobem, hned správně zkritizuje představu: Čím vyšší věk, tím více (vyšší) moudrosti. Zejména Elífaz a Sófar doložili mylnost tohoto prohlášení se vším všudy. Bildad, přeci jen, alespoň trochu toho strašně trpícího Joba povzbuzoval.

Moudrost

Stejně jako Job kritizuje Elíhú *moudrost* (chochma!) a *rozumnost* ostatních tří. To je opět zajímavé – neusiluje je zdiskreditovat kvůli jejich emocionálním projevům (a že by mohl!). Elíhúovi jde o obsah – nakonec stejně jako Jobovi. Stejně jako Bohu! Obsah je důležitější a přednější formy!

Tím hůř, když Elíhú oprávněně shrnul většinu slov Jobových přátel ve v. 13 jako: „Radši neříkejte: ‚Našli jsme moudrost – Bůh ať ho vyžene/odvane, ne člověk.‘“ Tj. vůbec nešlo o teprve usvědčení Joba, o průběh soudního procesu – pro Jobovi přátele (ačkoli pro Bildada spíše ne), jde o *vykonání trestu*, tj. exekuci dopředu přijímaného a již pro ně jasného rozsudku.

Už v tom je jejich hluboký omyl, že naprosto přeskočili ten nejzásadnější bod hodnocení, zda je někdo spravedlivý nebo ne – soudní proces. Přesně to, čeho se Job opakovaně dovolává! A to, co nakonec mezi Jobem a jeho přáteli vlastně zvláštním způsobem proběhlo. Ale jen proto, že Job odmítl jejich odsudek, závěr a trest, s nimiž se vyrojili hned „na první dobrou.“

Elíhú také uklidňuje situaci – ve v. 14. Ukazuje na nutnost alespoň snahy o odstup, má-li být „soudní proces“ alespoň trochu pravdivý a spravedlivý. A také se tím veršem vymezuje vůči přátelům: Tak, jako jste odpovídali vy, tak já mu odpovídat *nebudu*.

Proto také napadne nastalou situaci: Vaše odpovědi byly k ničemu. Nic dobrého nepřinesly (to je pravda i vůči Bildadovi). Dokonce Jobovu situaci v mnohém zhoršily.

Závěr

Elíhú bude reprezentovat postoj významně odlišný od Elízafy a Sófara. Nehodlá nikomu stranit ani lichotit (ani sobě ne!) – lichotky odmítá, stejně jako jeho Učinitel (srv. Boží hněv vůči Jobovým přátelům!).

Celý spis se stále znovu točí kolem tématu odpovědi. Jak odpovídat člověku v jobovské situaci? Která/jaká odpověď je správná? Tak i dnes Elífaz: *Vy jste neodpověděli* (správně, možná vůbec), tak teď budu Jobovi *odpovídat* já.

Snad bude mít v něčem napovídat „správnou odpověď.“ Ale proč by pak tedy hovořil Hospodin?

I to budeme zkoumat a promýšlet v Elíhúově řeči.

Píseň: EZ 690 – Soudce všeho světa Bože + **modlitba Páně**
Rozhovor